

2. Z Jeruzalema do sveta. Štefan a Filip.

Sk 7, ⁸ Štefan, plný milosti a sily, konal medzi ľuďom veľké zázraky a znamenia. ⁹ Tu povstali proti nemu niektorí z takzvanej synagógy Libertíncov, Cyrénčanov a Alexandrijčanov, ako aj tých, čo boli z Cilície a Ázie. Hádali sa so Štefanom, ¹⁰ ale nevládali odporovať múdrosti a Duchu, ktorým hovoril¹. ... Pobúrili ľud, starších a zákonníkov, potom k nemu pristúpili, zmocnili sa ho a odviekli ho pred veľradu. ... ¹⁵ Všetci, čo sedeli vo veľrade, naňho uprene pozerali a videli, že jeho tvár je ako tvár anjela. ...² Keď to počuli, v srdci zúrili a škrípali zubami proti nemu. ⁵⁵ Ale on, plný Ducha Svätého, uprene sa zahľadel na nebo, videl Božiu slávu a Ježiša stáť po pravici Boha ⁵⁶ a povedal: „Hľa, vidím otvorené nebo a Syna človeka stáť po pravici Boha.“ ⁵⁷ Tu skríkli mohutným hlasom, zapchávali si uši a súhlasne sa vrhli na neho. ⁵⁸ Vyhnali ho za mesto a kameňovali ho. Svedkovia si odložili šaty k nohám mládenca, ktorý sa volal Saul. ⁵⁹ A kameňovali³ Štefana, ktorý volal slovami: „Pane Ježišu, prijmi môjho ducha.“ ⁶⁰ Potom si kľakol a zvolal mocným hlasom: „Pane, nezapočítaj im tento hriech.“ Keď to povedal, zomrel.**Sk 8,** ⁴ Tí, ktorých rozohnali, rozišli sa po okolí a zvestovali slovo evanjelia. ⁵ Filip zišiel do mesta Samárie a hlásal im Krista. ⁶ Zástupy pozorne sledovali, čo Filip hovorí, keď jednomyseľne počúvali a videli znamenia, ktoré robil. ⁷ Veď z mnohých posadnutých vychádzali s veľkým krikom nečistí duchovia, mnohí ochrnutí a chromí boli uzdravení. ⁸ A v tom meste zavládla veľká radosť ... ²⁶ Pánov anjel prehovoril k Filipovi: „Vstaň a choď na juh, na cestu, ktorá vedie z Jeruzalema do Gazy. Tá cesta je pustá.“ ²⁷ Filip teda vstal a šiel a hľa, uvidel Etiópčana, eunucha, veľmoža, správcu všetkých pokladov Kandaky, čo je titul etiópskej kráľovnej. Putoval do Jeruzalema, aby sa poklonil Bohu. ²⁸ Teraz sa vracal a ako sedel na svojom voze, čítal proroka Izaiáša. ²⁹ Tu povedal Duch Filipovi: „Choď a pripoj sa k tomu vozu!“ ³⁰ Keď Filip pribehol, počul, že číta proroka Izaiáša, i spýtal sa: „Rozumieš tomu, čo čítaš?“ ³¹ Eunuch odpovedal: „Ako by som mohol, keď mi to nikto nevysvetlí?“ I poprosil Filipa, aby nastúpil a sadol si k nemu. ³² Stať Písma, ktorú čítal, bola: Viedli ho ako ovcu na zabitie a ako baránok onemie pred tým, kto ho strihá, ani on neotvoril ústa.³³ Ponížili ho a súd mu bol odopretý. Kto bude rozprávať o jeho pokolení? Veď jeho život na zemi je skončený.³⁴ Eunuch povedal Filipovi: „Prosím ťa, o kom to hovorí prorok? O sebe, alebo o niekom inom?“ ³⁵ Vtedy sa Filip ujal slova a počnúc týmto miestom Písma zvestoval mu Ježiša. ³⁶ Ako pokračovali v ceste, prišli k akejsi vode. Tu povedal eunuch: „Pozri, voda! Čo prekáža, aby som sa dal pokrstiť?“ ³⁸ Rozkázal zastaviť voz a obaja, Filip aj eunuch, vstúpili do vody a Filip eunucha pokrstil. ³⁹ Keď vystúpili z vody, Pánov Duch uchwátil Filipa a eunuch ho viac nevidel, no natešený pokračoval v ceste.

¹ Štefan sa javí zdatný rečník, ktorého nebolo možné poraziť argumentami.

² Anjelský výzor sv. Štefana môže vyjadrovať vysoký stupeň jeho vnútornej oddanosti a lásky. Všimnime si však, že vrcholný bod jeho príhovoru hovorí o Zákone, ktorý bol darovaný prostredníctvom anjelov. Táto židovská tradícia sa opiera o Dt 33,2; Ž 68,17 a potvrdzuje ju aj sv. Pavol Gal 3,19 a list Hebr 2,2. Štefan teda symbolizuje anjela, ktorý prináša Nový zákon, ale je tak isto odmietnutý.

³ Ako to, že Ježiša nemohli Židia usmrtiť, ale Štefana odsúdili a ukameňovali aj bez rímskeho súhlasu? (My nemáme právo odsúdiť na smrť Jn 18,31) História nám hovorí, že v roku 36 Pilát musel ísť do Ríma, aby sa obhájil pred obvineniami. V tom čase Synedrium malo zrejme vyššie právomoci alebo využilo možnosť odsúdiť na smrť. Pilát bol odsúdený do vyhnanstva a už sa nevrátil. Po ňom prišiel nový prokurátor.

1. Keď sa kresťanská komunita v Jeruzaleme obohatila o kresťanov z helénskeho, čiže gréckeho prostredia, nadobudla výraznejšiu schopnosť prezentovať evanjelium aj vyšším a vzdelanejším vrstvám v Jeruzaleme. Sv. Štefan je výsostným predstaviteľom tohto nového obdobia v dejinách prvej komunity. Plný múdrosti a Ducha svätého je schopný s veľkým úspechom diskutovať so Židmi pochádzajúcimi z celého vtedajšieho sveta a tak kresťanstvo začína nadobúdať svoj univerzálny charakter. A nielen to. Ovocím jeho horlivého pôsobenia, ktoré sa skončilo mučeníckou smrťou bolo aj prvé prenasledovanie kresťanov v Jeruzaleme a následné rozšírenie poľa evanjelizácie lebo *kresťania sa rozprchli po krajoch Júdska a Samárie (Sk 8,1) a tí, ktorých rozohnali, rozišli sa po okolí a zvestovali slovo evanjelia (Sk 8,4)*. Neskôr sa ešte dozvedáme, že *tí, čo sa rozprchli pre súženie, ktoré nastalo za Štefana, prešli až do Fenície, na Cyprus a do Antiochie. (Sk 11,19)* Kompletne univerzálny charakter nadobudne pod vplyvom sv. Pavla, ktorý patrí do tej istej kategórie ako sv. Štefan.

2. Filip, druhý zo siedmich vyvolených mužov, bol tiež jedným z tých, ktorého prenasledovanie v Jeruzaleme priviedlo do Samárie. Podobne ako apoštoli Peter a Ján ohlasuje Krista, vyháňa zlých duchov, uzdravuje. S veľkým úspechom oslovuje zástupy. Po upevnení Cirkvi v tomto meste povzbudzovaný Duchom ide na cestu z Jeruzalema do Gazy, aby tu stretol prozelytu z Etiópie, vysokého úradníka kráľovnej. Nadviaže s ním dialóg a privedie ho ku krstu. Takto nám Skutky naznačujú cestu kresťanstva do tohto významného afrického kráľovstva.

3. Štefan a Filip, ustanovení Dvanástimi v Jeruzaleme, sú teda počiatkom veľkej kresťanskej misie, ktorá prekročila veraje dverí kresťanských komunít v Jeruzaleme i samotné múry Jeruzalema, začala evanjelizovať Judeu, Samáriu, ale aj vzdialenejšie kraje Fenície (dnes Libanon) či Antiochiu (obrovské antické mesto dnes na hraniciach Turecka a Sýrie). Poslanie Cirkvi ísť až na kraj zeme sa rozbehlo, a keď sa geograficky skončilo, duchovne pokračuje ďalej. Pápež František nám pri svojej návšteve povedal: *(Je potrebná) Cirkev, ktorá formuje ľudí v zmysle vnútornej a zodpovednej slobody a ktorá vie byť tvorivá ponoriac sa do dejín a kultúry, je tiež Cirkvou, ktorá vie viesť dialóg so svetom – s tými, ktorí vyznávajú Krista, hoci nie sú „naši ľudia“; s tými, ktorí kráčajú namáhavou cestou duchovného hľadania; a tiež s tými, ktorí neveria. Tento dialóg nemá byť selektívny, nie je to dialóg s malou skupinou, ale so všetkými: s veriacimi, s tými, ktorí sa usilujú o svätosť, s vlažnými i s neveriacimi. Hovorí s každým.* (Dóm sv. Martina, 13. septembra 2021)

4. Dnes už nemusíme ísť do ďalekých krajín, aby sme boli misionármi. Aj okolo nás sa vytvorilo prostredie, ktoré nepozná evanjelium. Z tohto hľadiska snaha o dialóg, mať schopnosť viesť dialóg je misionárska výbava. Toto zabudnutie viery je často aj plné predsudkov, vtedy je dialóg náročný. *Aj dnes existujú prostredia, kde sa kresťanská viera považuje za niečo absurdné, pre slabých a málo inteligentných ľudí. Kde dostávajú prednosť iné istoty: technológia, peniaze, úspech, moc a pôžitok,* povedal pápež Lev XIV. na svojej prvej kázni. A pokračuje: *No práve preto sú to miesta, kde je ohlasovanie evanjelia najnaliehavejšie, lebo nedostatok viery často vedie k tragédiám, ako je strata zmyslu života, zabudnutie na milosrdenstvo, porušovanie ľudskej dôstojnosti v jej najdramatickejších podobách, kríza rodiny a mnohé ďalšie rany, ktorými naša spoločnosť trpí ... mnohí pokrstení ... žijú v praktickom ateizme. Toto je svet, ktorý nám bol zverený. A práve v ňom – ako nás to neraz učil pápež František – sme povolani vydávať radostné svedectvo o viere v Krista Spasiteľa.*

Preto je aj pre nás nevyhnutné opakovať: „Ty si Mesiáš, Syn živého Boha“ (Mt 16, 16) (Homília, 9. máj 2025).

5. Sv. Štefan, sv. Filip a toľkí iní kresťania, ktorí sa rozprchli po Štefanovej smrti nám môžu byť vzorom v evanjelizácii. Nielen veľké a múdre osobnosti, nielen veľkí kazatelia, ale aj mnohí odvážni kresťania, ktorí vedeli prehovoriť k svojim susedom, známym, k svojim príbuzným, lebo boli plní nadšenia z viery. Prinášali radosť – ako sme to mohli vidieť v Samárii alebo u kráľovského úradníka (*v meste zavládla veľká radosť ... a ... etiópsky eunuch s radosťou pokračoval na ceste*). Je potrebné, aby sme išli tam, kde niet zmyslu života, kde sa zabudlo na milosrdenstvo, kde je kríza rodiny a priniesli tam radosť a nádej, ktorou je Kristus.

6. Svedectvo života, túžba odovzdať poznanie Ježiša Krista a život v ňom. To všetko kladie otázku našej saleziánskej rodine vo všetkých jej zložkách a komunitách, či sa náš život premenil na službu evanjelizácie alebo často zostávame len v stereotype námahy v plnení našich každodenných kresťanských povinností. Koľkokrát nás viac trápi zanedbanie nejakých pobožností, než zanedbanie našej apoštolskej horlivosti, nášho úsilia ohlásiť Krista. Zaiste, niekedy sa môžeme cítiť bezradní, málo schopní, či málo vzdelaní pre dialóg so súčasným svetom. No najdôležitejšia je túžba, ktorá sa začína modlitbou. Môžeme sa inšpirovať aj na slovách, ktoré si zapísala blahoslavená Mária Romero vo svojom denníku: *Daj, aby som mohla prinavrátiť úsmev všetkým, ktorí sú smutní a znepokojení, vnútorný pokoj tým, ktorí sú v nejakom súžení, spojiť vzdialených srdcom a vniesť pokoj tam, kde vládne nenávisť alebo násilie ... Daj, aby som vedela darovať lúč svetla tým, ktorí kráčajú v tme; ... Láska moja milovaná, stvárňuj v mojej duši tvoj požehnaný, svätý a milovaný obraz, aby ten, kto vidí mňa, videl vo mne iba teba. Nech neprejde popri mne ani jedna duša bez toho, aby som ju hneď neprivedla k tvojej láske ... dotkni sa mojich perí, nie však horúcim uhlíkom, ako Izaiáša, ale kvapkou tvojej najsvätejšej krvi, aby sa otvorili a vyslovovali tvoje meno, aby na všetky strany ohlasovali tvoje veľkolepé diela, tvoju vznešenosť a najmä nežnosť tvojho božského a úctyhodného srdca.*

7. Evanjelizácia, misionárske nadšenie je aktuálne v každej dobe Cirkvi. *Poslanie Krista Vykupiteľa, zverené Cirkvi, je ešte ďaleko od svojho zavŕšenia. Všeobecný pohľad na ľudstvo ku koncu druhého tisícročia nám ukazuje, že toto poslanie je ešte len v začiatkoch a že sa musíme zasadiť so všetkými silami za službu tomuto poslaniu. Je to Duch, ktorý nás pobáda ohlasovať veľké diela Božie. „Veď ak hlásam evanjelium, nemám sa čím chváliť; to je moja povinnosť a beda mi, keby som evanjelium nehlásal“ (1Kor 9,16) (Ján Pavol II., Redemptoris missio, 1).* Štefan, Filip, ale aj prezieravá dôvera a poslanie zo strany Petra a Dvanástich umožnili ten vzácny rast Cirkvi v prvých desaťročiach. Boh zaiste vypočuje prosbu tých, ktorí túžia po tom, aby sa evanjelium ohlasovalo a zaraz im pošle svojho Ducha, ktorý ich vystrojí všetkým potrebným. Nájde Ježiš v nás srdce ochotné prosiť si tento dar a túžbu, aby sme boli ako Štefan, Filip a mnohí ich súčasníci?

1. Ako vnímam moje apoštolské nasadenie? Ako vnímam moje apoštolské srdce?
2. Uvedomujem si, že aj prenasledovanie (ťažkosti) Cirkvi sa môžu obrátiť v prospech Božieho kráľovstva?
3. Je naše stredisko, naša komunita, plná nadšenia pre evanjelizáciu sveta okolo nás?

Dodatok na prehĺbenie (nech si prečítajú len tí, ktorí sa zaujímajú):

Peter, Štefan a Filip. Tvorivé rozvíjanie kresťanského ohlasovania evanjelia

1. V Skutkoch apoštolských máme viacero dlhších i kratších rečí/kázní. V prvých piatich kapitolách sú prisudzované sv. Petrovi: na Turíce 2,14-35; po uzdravení chromého 3,12-26; prvá obhajoba 4,8-12; druhá obhajoba 5,29-32. Základným jadrom týchto príhovorov je ohlásiť zmŕtvychvstanie Ježiša a prehlásiť jeho identitu.

2. So Štefanom a Filipom sa táto základná forma kresťanskej evanjelizácie obohacuje. Štefan sa pokúša odpovedať na obvinenie, všimnime si, že je veľmi podobné tomu Ježišovmu, ktoré spočívalo v troch bodoch: hovoriť proti svätému miestu (Jeruzalemu, chrámu), proti Mojžišovi, Zákonu a proti Bohu. Rúhanie sa proti Bohu spočíva v prehlásení Ježiša za Božieho Syna. Tejto téme sa však Štefan explicitne nevenuje, hoci ako uvidíme neskôr, veľmi zreteľne ju naznačí. V každom prípade najvýraznejšie učenie o Ježišovi povedal Štefan pri svojom umučení. Jeho reč sa sústreďí na jeho postoj k Zákonu a k svätému miestu.

2.1. Štefan vo svojej reči predkladá svoj pohľad na Zákon. Aby sme pochopili jeho systém myslenia, treba si uvedomiť, že pre Židov Zákon to nie sú len prikázania desatora, prípadné iné normy prehlásené Mojžišom. Zákon to je Božie slovo, Božie pôsobenie v dejinách Izraela. A tie sa začínajú Abrahámom. Genezis, Exodus, Numeri (nie len Levitikus a Deuteronomium) sú plnohodnotne knihy Zákona, lebo v nich môžeme vnímať to, čo pre Izrael je zákonom: počúvať Boha, ktorý hovorí a plniť jeho vôľu.

Štefan teda vyznáva, že verí v pôsobenie Božie v patriarchoch a samozrejme v Mojžišovi. Zdá sa, že nakoľko bol obvinený, že je proti Mojžišovi, najdlhšie a najpodrobnejšie sa vo svojej reči zaoberá Mojžišom. Prináša nám krásnu interpretáciu Mojžišovho počinu, keď zabil Egypťana, v ktorej hovorí, že Mojžiš *mal nádej, že ho bratia pochopia - ale nepochopili*. Potom znovu podčiarkuje, že hoci Mojžiš bol odmietnutý, ale toho, *ktorého odmietli poslal Boh* (v. 35). To je veľmi jemné, ale inteligentné a jasné naznačenie, ktorým sa Štefan snaží upozorniť, že to, čo sa stalo Mojžišovi, to sa stalo aj Ježišovi. Bol odmietnutý, nepochopený, ale *poslal ho Boh* a mal by byť po zmŕtvychvstaní znovu prijatý, aby viedol svoj ľud. Vidíme, že táto exegéza prináša akúsi skrytú kristológiu, niečo podobné ako Ježišove podobenstvá: komu je dané, kto chce, pochopí.

2.2. Štefan sa potom opiera o grécky preklad (LXX) proroka Amosa, v ktorom nachádza silné obvinenie Izraela, že počas putovania púšťou odmietal plniť zmluvu a slúžil Molochovi. A niečo podobné vníma aj ohľadom svätého miesta. Hoci Dávid a po ňom Šalamún zhotovili Bohu príbytok, predsa do tohto všetkého znie slovo prorokov, že *Boh nepotrebuje príbytok zhotovený ľudskou rukou*.

3. Po týchto argumentáciách, ktoré inteligentne naznačovali, že kresťania nie sú proti Mojžišovi, proti Zákonu ani proti svätému miestu, ale objavili novú víziu všetkého, ktorá má svoje silné základy v Písme a v ktorej strede je Ježiš Kristus ako ten, ktorý bol poslaný Bohom. Ale jeho argumentácia nenašla prijatie a Štefan vidiac toto odporovanie Duchu, podľa Ježišovho vzoru, prejde k otvorenej kritike svojich protivníkov a priamo povie, že aj súčasní predstavitelia národa nie sú iní, ako tí, o ktorých rozprával v dejinách Zákona. Nechcú počuť, nechcú rozumieť, odporujú Duchu Svätému. Hovorí v línii Ježišových slov o ich falošnej a pokryteckej mentalite, v ktorej synovia stavajú hrobky a pomníky spravodlivým, ale nevedia sa odpojiť od svojich otcov, ktorí ich zabíjali. Preto dovŕšia mieru svojich otcov (por. Mt 23,29-35) A na Štefanovi ju naozaj aj dovŕšia.

4. V Štefanovej reči vidíme posun v kresťanskom učení. Zatiaľ čo Peter sa sústreďí len na kérygmu a explicitne ju predkladá, Štefan ponúka ucelenú dejinnú reflexiu a ponúka svojim poslucháčom menej explicitné, ale o to hlbšie a presvedčivejšie argumentácie, aby si mohli uvedomiť, že odmietnutý Ježiš je Mesiáš a môže byť prijatý ako nový Mojžiš vyvoleného národa, pričom sa všetko nemusí viazať len na chrám. Týmto sa Štefan samozrejme snažil aj silne podoprieť kontinuitu kresťanov s Božím zjavením v Starom zákone.

5. Filip, ktorý dostal meno evanjelista (Sk 21,8) bol druhým významným formovateľom kresťanskej evanjelizácie. Nepoznáme jeho kázanie v Samárii. Zaiste bolo ľudovejšie a prístupnejšie než Štefanove, ktoré malo znaky vyššieho vzdelania. Na druhej strane Filip predstavuje evanjelizátora, ktorého Duch nielen napĺňa múdrosťou a schopnosťou osloviť, ale ním aj doslovne hýbe. Povzbudzovaný anjelom pod vedením Ducha sa pridáva na cestu k Etiópčanovi, ktorý sa vracia z Jeruzalema. Celá kompozícia príbehu pripomína emauzských učeníkov, samozrejme s istými rozdielmi, ktoré však majú svoje hlboké dôvody. V evanjeliu idú dvaja zronení učeníci, ktorý nerozumejú tomu, čo sa stalo s Ježišom, vo voze ide z Jeruzalema cudzinec, Etiópčan, ktorý číta Písmo, ale mu nerozumie. V evanjeliu sa Ježiš javí ako cudzinec, v Skutkoch je to Filip, ktorý sa pridáva k cudzincovi. V evanjeliu začne Ježiš otvárať Písma, v Skutkoch eunuch má už Písmo otvorené. V evanjeliu učeníci s rozhoreným srdcom prídu k Eucharistii, v Skutkoch Etiópčan s horiacim srdcom prijíma krst. Rozličný je aj smer cesty po stretnutí: v evanjeliu sa učeníci vracajú, v Skutkoch Etiópčan pokračuje na ceste domov.

6. Filip reprezentuje kresťanskú exegézu, ktorá z vybraných statí v Písme dokáže presvedčivo ukázať, kto v skutočnosti bol Ježiš. Pokiaľ Štefan zvolil pre Židov komplexný dejinný pohľad na Písmo, ktoré im bolo dôverne známe, Filip zvolil postup predložiť vybrané state a základe nich zvestovať Ježiša ako Božieho syna. Tak nám to prezentuje aj to, čo mnohí považovali za glosu a dnešné vydania Písma neobsahujú verš 8,37. Pozrime sa na celý text: *36 Ako išli cestou, došli k akejsi vode a eunuch vravel: "Pozri, voda! Čo prekáža, aby som sa dal pokrstiť?" 37 A Filip riekol: Ak veríš z celého srdca, slobodno. A odpovedal a riekol: Verím, že Ježiš Kristus je syn Boží. 38 Rozkázal zastaviť voz a obaja, Filip i eunuch, zostúpili do vody a pokrstil ho.* V každom prípade sú aj renomovaní biblisti, ktorí vidia tento verš ak nie autentický, tak veľmi vhodný. Veľmi jasne nám hovorí cieľ Filipovej exegézy – základ viery: uveriť v Ježiša Krista Božieho Syna.

7. Štefan a Filip nám teda reprezentujú tvorivosť a prispôsobivosť kresťanskej metódy ohlasovania Krista. Na jednej strane sa posunuli ďalej od kerygmatickej metódy sv. Petra z prvopočiatkov, na druhej strane nám ukazujú, že evanjelizácia môže, ba čo viac, vyžaduje si rozličné metódy a prístupy v závislosti od publika, s ktorým sa stretáva.